

БОРОТЬБА З КОНТРАБАНДОЮ ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

© Передало Х. С., Стасів Н. В., 2016

Встановлено, що внаслідок нестабільної економічної та політичної ситуації в країні контрабанда набуває розмірів масового негативного явища та становить реальну загрозу економічним інтересам держави. Висвітлено сутність поняття контрабанди та механізм класифікації дій, що підлягають визначенню цього терміна. Сформовано групи товарів, що перевозяться контрабандистами та охарактеризовано основні способи здійснення контрабанди. Визначено основні причини контрабанди в Україні та встановлено шляхи протидії.

Ключові слова: контрабанда, експорт, імпорт, групи товарів, фізичні методи, економічні методи.

C. S. Peredalo, N. V. Stasiv
Lviv Polytechnic National University

COMBAT SMUGGLING AS ONE OF THE STATE METHODS TO SUPPORT ECONOMIC SECURITY

© Peredalo C. S., Stasiv N. V., 2016

In the article we explain the essence and the concept of smuggling and which actions to take in order to solve the problem. The purpose of the article is to analyze the characteristics of smuggling and identifying the main ways to combat this phenomenon. We consider 5 main groups of goods transported by smugglers, namely particularly valuable goods, goods that pose a threat to human health, items that pose a threat to personal and public safety, items that pose a threat to public morality, things that threaten personal integrity of the person and highlight two main methods of smuggling operations.

Physical methods include attempts to hide smuggled goods in another product or not declare all the smuggled items to the authority or hide the goods from customs inspection or threaten the officers for permission to import/export of contraband/transport a large number of goods. Economic methods include bribery, using of diplomatic protection and understatement of customs value of goods.

The results of a poll display that the main causes of smuggling into the country are: corruption in customs, border and other regulatory bodies, excise import duty, excise duty and VAT, imperfection of the legislative, regulatory and legal framework for the regulation of imports and to combat smuggling, violations of customs rules, lack of cooperation of law enforcement and controlling bodies in Ukraine with relevant bodies of neighboring states to share information on combating the movement of goods out of customs control or concealed from customs control, prevailing unemployment among residents of border areas, lack of proper control over the sale of goods in the internal market, lack of effectiveness of customs and border control, advantageous geographical position and transport into the state.

These polls established that to combat smuggling , we must solve several problems: install tight parliamentary and public control over the actions of customs and border agencies and ensure punishment for corruption; optimize import duty, excise duty and VAT includes ensuring the necessary protection of the domestic market; simplify procedure of customs clearance, strengthen the interaction between the Security Service, Interior Ministry, State Border Service of Ukraine and law enforcement and regulatory authorities of neighboring countries and customs authorities to exchange information; ensure the maintenance of customs with modern means of customs control, establish surveillance systems, electronic scales, devices for scanning and others; promote the development and use of Dog Training service, search for methods to detect drugs based on international experience; issue counterparts narcotics training for dogs, as for training with the use of substitutes that have a smell different from the original; report on the media actions of public authorities relating to the fight against smuggling and customs violations.

Gradual implementation of the set of measures to combat smuggling will lead to the protection of economic interests of the country, it will improve the state budget and impact the criminal situation in the country, which together leads to the formation of strong reserves to strengthen the economic security.

However, even if the domestic market state will take all necessary measures to overcome the smuggling, do not forget that the problem exists across the border and, unfortunately we can not avoid it on the international market, it's impossible to fight it everywhere, one must start with his country .

Key words: smuggling, export, import, product groups, physical methods, economic methods.

Постановка проблеми. В умовах перехідної економіки одним з основних завдань зовнішньоекономічної політики України є розвиток зовнішньої торгівлі, зміцнення економічних відносин з іншими країнами, а також захист інтересів вітчизняного товаровиробника.

Однак внаслідок нестабільної економічної та політичної ситуації у країні контрабанда набуває розмірів масового негативного явища, що становить реальну загрозу економічним інтересам держави. Держава втрачає монополію на експорт/імпорт певних груп товарів, особливо тих, що вилучені із загального списку товарообігу, а українські товаровиробники зазнають значних збитків, адже за рахунок нелегального імпорту товарів попит на вітчизняну продукцію істотно зменшується. Окрім того, така діяльність негативно впливає на суспільну безпеку у разі нелегального перевезення наркотичних засобів, зброї і боєприпасів, психотропних речовин, під час перевезення зброї масового ураження, а також виникає загроза для інтересів культури під час контрабанди культурних цінностей та надбань країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність контрабанди та шляхи боротьби з цим явищем досліджуються доволі активно у наукових роботах як українських, так і зарубіжних вчених, серед яких: Х. М. Бабаєв, О. Ф. Бантишев, Л. В. Багрій-Шахматов, О. І. Бойко, Б. В. Волженкін, В. М. Володько, Є. П. Гайворонський, Й. Ганс-Генрих, О. П. Горох, Н. О. Гуророва, Д. Д. Давітадзе, О. О. Дудоров, М. Г. Кадніков, І. Д. Козочкін, В. М. Колдаєв, М. А. Кочубей, О. О. Кравченко, В. І. Курляндський, П. С. Матишевський, П. П. Михайленко, А.А. Музика, О. В. Новроцький, С. І. Нікулін, О. М. Омельчук, О. В. Процюк, Л. Ю. Родіна, А. В. Савченко, Н. А. Сафаров, В. В. Сіленко, М. С. Таганцев, Б. І. Тишкевич, О. М. Трикоз, Г. О. Усатий, М. І. Хавронюк, В. І. Шакур, І. В. Шмаров та ін.

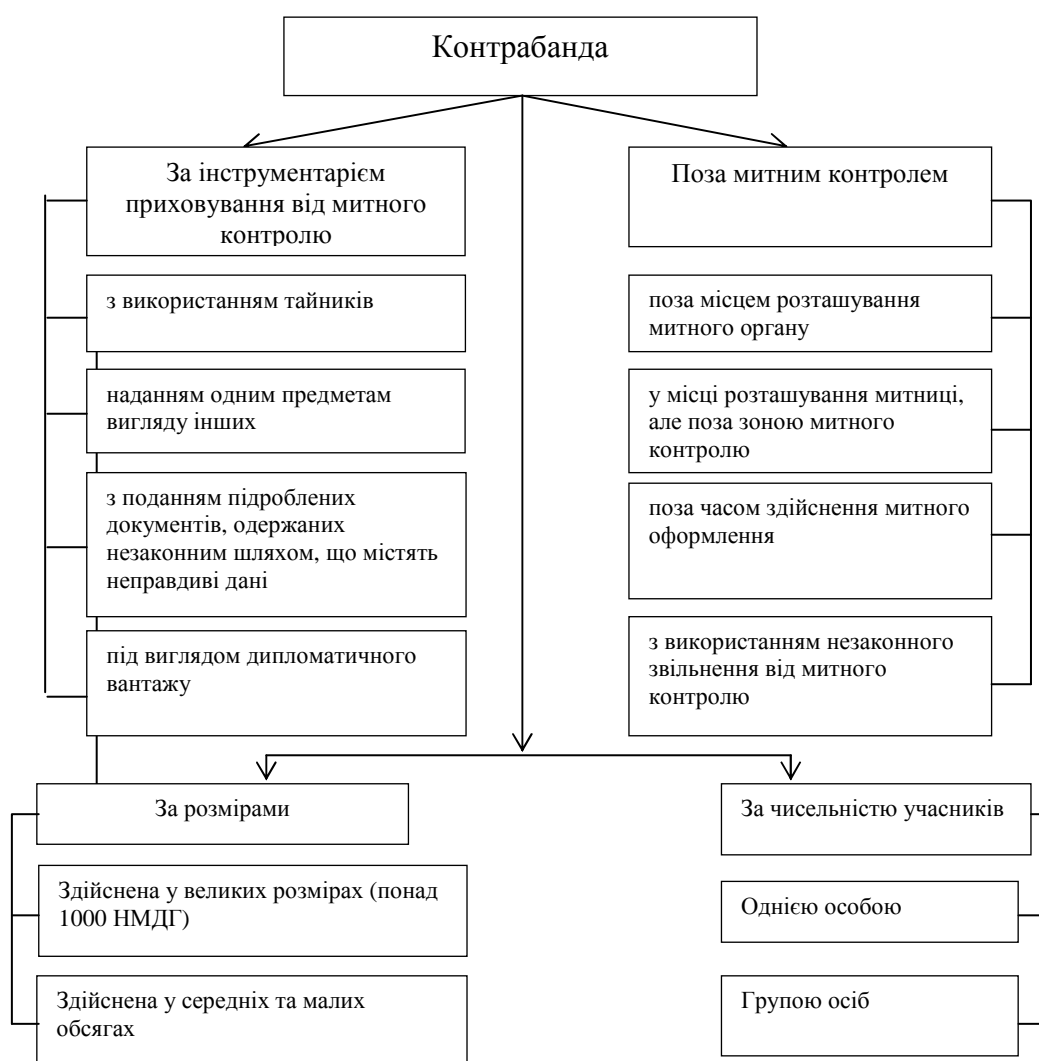
Формулювання цілей статті. Аналіз особливостей здійснення контрабанди та визначення шляхів боротьби із цим явищем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно зі ст. 201 Кримінального кодексу України, контрабандою вважається переміщення товарів у великих розмірах і культурних та

історичних цінностей, отруйних та сильнодіючих речовин, радіоактивних матеріалів, вибухових речовин, а також зброї та боєприпасів, спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю [1].

Типологію терміна «контрабанда», сформованого на основі дій щодо її здійснення, показано на рисунку.

Вважається, що контрабанда є відомою ще з того часу, як утворилися кордони та виникла потреба сплачувати кошти за легальне переміщення товарів через них, а в Київській Русі перші відомості про контрабанду датовані ще IX–X ст. Однак за рахунок норм та заходів щодо боротьби з цим явищем контрабанда постійно видозмінювалась та набувала певного «іміунітету», що і дало їй можливість сьогодні досягнути високого ступеня організованості та широких міжрегіональних і міжнародних злочинних зв'язків. Саме тому потрібно чітко розуміти сутність і зміст митних процедур та правил, спрямованих на застереження та виявлення контрабанди для того, щоб забезпечити ефективну митну безпеку країни.

Типологія поняття «контрабанда» з врахуванням особливостей дій її здійснення

Порушення митних правил тягне за собою штрафні санкції, передбачені ст. 468–485 Митного кодексу України, а відповідальність за вчинення таких дій настає з досягненням злочинцем 16-річного віку.

Товари, що перевозяться контрабандистами поділяються на такі групи:

1) особливо цінні товари – культурні цінності; рідкісні види тварин і рослин; органи та тканини людини тощо;

2) товари, що створюють загрозу здоров'ю людей – наркотичні засоби, психотропні речовини та їх аналоги чи прекурсори, сильнодіючі та отруйні речовини, а також фальсифіковані ліки;

3) предмети, що становлять небезпеку особистій та громадській безпеці – вибухові речовини, радіоактивні матеріали, зброя та боєприпаси; небезпечні відходи, мікробіологічні агенти;

4) предмети, що становлять загрозу суспільній моральності – твори, що пропагують насильство, жорстокість, дискримінацію тощо;

5) предмети, що загрожують особистій недоторканності особи – спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації [4].

Здійснюючи контрабандні дії, використовують способи, тобто дії особи, що включають підготовку, виконання і приховування незаконного переміщення через митний кордон, які можна розподілити на дві групи:

1. Фізичні методи, які включають:

– приховування – намагання приховати контрабандний товар в іншому товарі або із задекларованим провезти не задекларований чи сховати товар від митного огляду;

– погрозу працівникам митниці для отримання дозволу на імпорт/експорт контрабанди;

– перевезення дуже великої кількості товару, що дає можливість перемістити незначну частину контрабанди.

2. Економічні методи, які включають:

– хабарництво – спосіб підкупу співробітників митниці за дозвіл на імпорт/експорт контрабанди;

– використання дипломатичного захисту – товар має змогу ввозитись/вивозитись як дипломатичний багаж, який звільняється від митного огляду;

– заниження митної вартості товару, що переміщається через митний кордон [8].

Найпоширенішими способами контрабанди у наш час є переміщення поза митним контролем та з приховуванням від митного контролю.

Переміщення поза митним контролем – це імпорт/експорт товарів та інших предметів через митний кордон України поза митницю та митні пости або поза встановленим часом для проведення митного контролю.

Найчастіше це трапляється за рахунок об'їзду митних постів, використовуючи степові, міжселищні, польові та об'їзні дороги легковим або вантажним транспортом. Доволі рідко контрабанда може переміщатися через обхід місць митного контролю пішоходами. За кордоном зустрічаються способи переміщення з використанням тварин або спеціальних літальних пристосувань тощо.

Під приховуванням контрабанди розуміється використання засобів, які істотно утруднюють візуальне виявлення контрабанди, наприклад, обладнання спеціальних сховищ або коли одним предметам надають вигляд інших. Також до цієї категорії належить підробка документів, що містять неправдиві дані, та їх отримання незаконним шляхом.

Популярними місцями приховування контрабанди у транспорті є шини ходових та запасних коліс, спеціально переобладнані або виготовлені паливні та водяні баки, ящики для інструментів з подвійними стінками та днищами, простір за передньою панеллю та декоративною обшивкою кабінки, порожнечі між подвійними стінками вантажного приміщення, спеціально обладнані сховища у балках, лонжеронах і шасі автомашини.

Найскладнішим вважають процес виявлення контрабанди, що стосується приховування безпосередньо на тілі чи в організмі людини, наприклад, у внутрішніх порожнинах та ковтальним способом, безпосередньо в одязі, взутті та особистих речах, в особистому багажі та ручній поклажі, у легальних товарах та вантажах, у транспортних засобах, у міжнародних поштових відправленнях тощо. Спосіб маскуванню використовується для переміщення контрабанди і являє собою зміну зовнішнього вигляду предметів (наприклад, зброя, спеціально пристосована для стрільби, може

бути закамуюфльована під різноманітні предмети побуту – авторучку, запальничку, пачку сигарет). У цих випадках камуфляж є конструктивним оформленням даного виду зброї, що змінює її зовнішні характеристики і дає змогу зарахувати до побутових предметів [5].

Контрабанда може перевозитись за допомогою подання митним органам:

а) підроблених документів, що може виявлятися як у частковій зміні первинного змісту справжнього документа (шляхом підчищення чи виправлення), так і у повному виготовленні фальшивого документа від бланка до підписів, печаток та штампів;

б) документів, які були отримані незаконним шляхом і містять справжні підписи, печатки, та надають право переміщати товари через митний кордон особі, яка такого права не має. Це можуть бути документи, отримані за допомогою хабара, обману або навіть погроз;

в) документів, які є справжніми за формою, але містять неправдиві відомості. Переважно в таких документах занижується кількість товару або товари записуються за іншими назвами [5].

Останнім часом поширення набувають способи вчинення контрабанди за участю представників підприємницьких структур; за сприянням осіб, що здійснюють митний контроль. Активно використовуються фіктивні фірми, здійснюються операції з давальницькою сировиною, гуманітарною допомогою, декларуються вантажі не за своїми назвами, змінюються коди товарів, занижується митна вартість тощо.

Коли державна політика чи якісь інші чинники спричиняють зростання ціни в країні на певні групи товарів, одразу активізується контрабанда.

Отже, згідно з даними Державної фіскальної служби України, впродовж 2015 р. на митницях було відкрито 17 808 справ про порушення митних правил на суму понад 1 787,19 млн грн, а також виявлено 970 фактів переміщення через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів та прекурсорів з порушеннями митного законодавства. Безпосередньо митницями ДФС виявлено 736,2 кг героїну, 56 кг гашишу, 24,2 кг канабісу та 2,8 кг кокаїну та вилучено товарів промислового призначення більш ніж на 366,85 млн грн, продовольчих товарів – на 106,27 млн грн, валюти – на 102,28 млн грн та транспортних засобів вартістю понад 53,37 млн грн.

Митниці ДФС виявили 574 випадків незаконного переміщення через митний кордон України зброї та боєприпасів, і як наслідок, з незаконного обігу було вилучено 0,997 кг вибухових речовин, 374 од. холодної зброї, 3 од. гладкоствольної зброї, 12 од. газової зброї, 18 од. бойової зброї, 20 од. пневматичної та спортивної зброї, 2 659 шт. набоїв до гладкоствольної та нарізної зброї, 1517 шт. інших видів набоїв та 226 од. спеціальних засобів [8].

Український держцентр радіочастот (УДЦР) повідомляє, що щорічні втрати Держбюджету України лише від контрабанди техніки становить 3,6 млрд грн. Необхідно зазначити, що частка контрабанди в категорії ІТ-товарів становить від 15 до 40 %, а серед телефонів престижних марок – 25 %. Зокрема, третину вказаної загальної суми, а саме від 0,8 до 1 млрд грн, становлять втрати від контрабанди смартфонів виробництва компанії Apple.

Із загальної кількості справ майже 82 % митних правопорушень було виявлено в результаті співпраці з митними органами Німеччини, Нідерландів, Великобританії, Фінляндії, Словаччини та іншими державами-членами Європейського Союзу, США та Туреччини.

На думку населення України (соціологічне опитування проведене у вересні 2016 р. серед 200 респондентів), основними причинами виникнення контрабанди в країні є:

- корупція у митних, прикордонних та інших контролюючих органах (29 %);
- завищені ставки ввізного мита, акцизного податку та ПДВ (26 %);
- недосконалість законодавчої, нормативно-правової бази у сфері регулювання імпорту та боротьби з контрабандою, порушення митних правил (18 %);
- недостатнє співробітництво правоохоронних та контролюючих органів України з відповідними органами суміжних держав щодо обміну інформацією про боротьбу з переміщенням товарів поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю (11 %);
- пануюче безробіття серед мешканців прикордонних районів (6 %);
- відсутність належного контролю за реалізацією товарів на внутрішньому ринку (5 %);
- недостатня ефективність митного та прикордонного контролю (3 %);
- вигідне географічне і транспортне положення території держави (2 %).

Встановлено, що для протидії контрабанді необхідно вирішити такі проблеми:

- 1) встановити жорсткий парламентський та громадський контроль за діями митних та прикордонних органів та забезпечити покарання за корупційні діяння;
- 2) оптимізувати ставки ввізного мита, акцизного збору та ПДВ з врахуванням забезпечення необхідного рівня захисту внутрішнього ринку;
- 3) спростити процедуру митного оформлення товарів;
- 4) забезпечити взаємодію органів СБУ, МВС, Державної прикордонної служби України, а також правоохоронних та контролюючих органів суміжних держав та митних органів для обміну інформацією;
- 5) забезпечити технічне обслуговування митниць сучасними засобами митного контролю, тобто встановити системи відеоспостереження, електронні ваги, прилади для сканування тощо;
- 6) сприяти розвитку кінологічної служби та застосувати пошукові методики виявлення наркотиків, засновані на міжнародному досвіді;
- 7) видати аналоги наркотичних засобів для тренування собак, адже тренування проходять із застосуванням замінників, які за запахом відрізняються від оригіналу;
- 8) висвітлювати в засобах масової інформації дії органів державної влади, пов'язані із боротьбою з контрабандою та порушеннями митних правил.

Висновки. Держава фактично втратила контроль над процесом виробництва й обігу товарів, тому вивчення груп товарів, які ввозять в Україну, їх кількості, шляхів доставки дають змогу точно виявляти підприємства, що використовують різноманітні незаконні схеми для зменшення податкового навантаження і боротися з контрабандою не лише на стадії перетину контрабандним товаром кордону, а й на етапі, коли виникає можливість незаконного імпорту або експорту. А для цього, насамперед, необхідно вирішити низку важливих проблем, встановлених для протидії контрабанді.

Поступова реалізація встановлених заходів щодо боротьби з контрабандою зумовить захист економічних інтересів країни, забезпечить наповнення Державного бюджету та вплине на криміногенну ситуацію в країні, що у комплексі призведе до формування потужних резервів для зміцнення економічної безпеки держави.

Однак навіть, якщо на внутрішньому ринку держави будуть вжиті усі необхідні заходи щодо подолання контрабанди, не варто забувати, що ця проблема існує і по той бік кордону, і, на жаль, уникнути її на зовнішньому ринку неможливо.

1. Кримінальний кодекс України від 5.04.2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. 2. Басель А. Д. Контрабанда в Україні и её влияние на безопасность страны / А. Д. Басель // *Правова держава*. – 2005. – № 8. 3. Бусол О. Ю. Стан боротьби з контрабандою та порушенням митних правил в Україні / О. Ю. Бусол, В. Ю. Ложкін // *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. – 2008. – Вип. 18. 4. Дячкін О.П. Суспільна небезпечність контрабанди і правова відповідальність за її вчинення / О.П. Дячкін // *Форум права*. – 2012. – №1. 5. Криміналістика // за ред. В. Ю. Шепітька. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. 6. Османова Д. Контрабанда и ее влияние на развитие национальной экономики / Д. Османова, Ф. Жаксыбекова // *Актуальні проблеми економіки*. – 2013. – № 5(143). 7. Офіційний портал Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/> 8. Хома В. О. Сучасне розуміння контрабанди на етапі її декриміналізації / В. О. Хома, О. П. Потушинська, П. В. Пасєка // *Митна безпека*. – 2013. – № 2.